

**Al-Farabi
Kazakh
National
University
Higher School
of Medicine**

БҰЛШЫҚЕТ ЖҮЙЕСІ 5

**Al-Farabi
Kazakh
National
University
Higher School
of Medicine**

ТЫНЫС АЛУ ЖӘНЕ АРҚА БҰЛШЫҚЕТТЕРІ

Сабақта талқыланатын сұрақтар:

1. Тыныс алу бұлшықеттерін атаңыз және табыңыз
2. Арқа бұлшықеттерінің локализациясын атаңыз және анықтаңыз;
3. Осы бұлшықеттердің бекітілу, әрекет ету және нервтендіру орындарын анықтаңыз.
4. Олардың ауа ағыны мен іштің қысымына қалай әсер ететіндігін түсіндіріңіз;

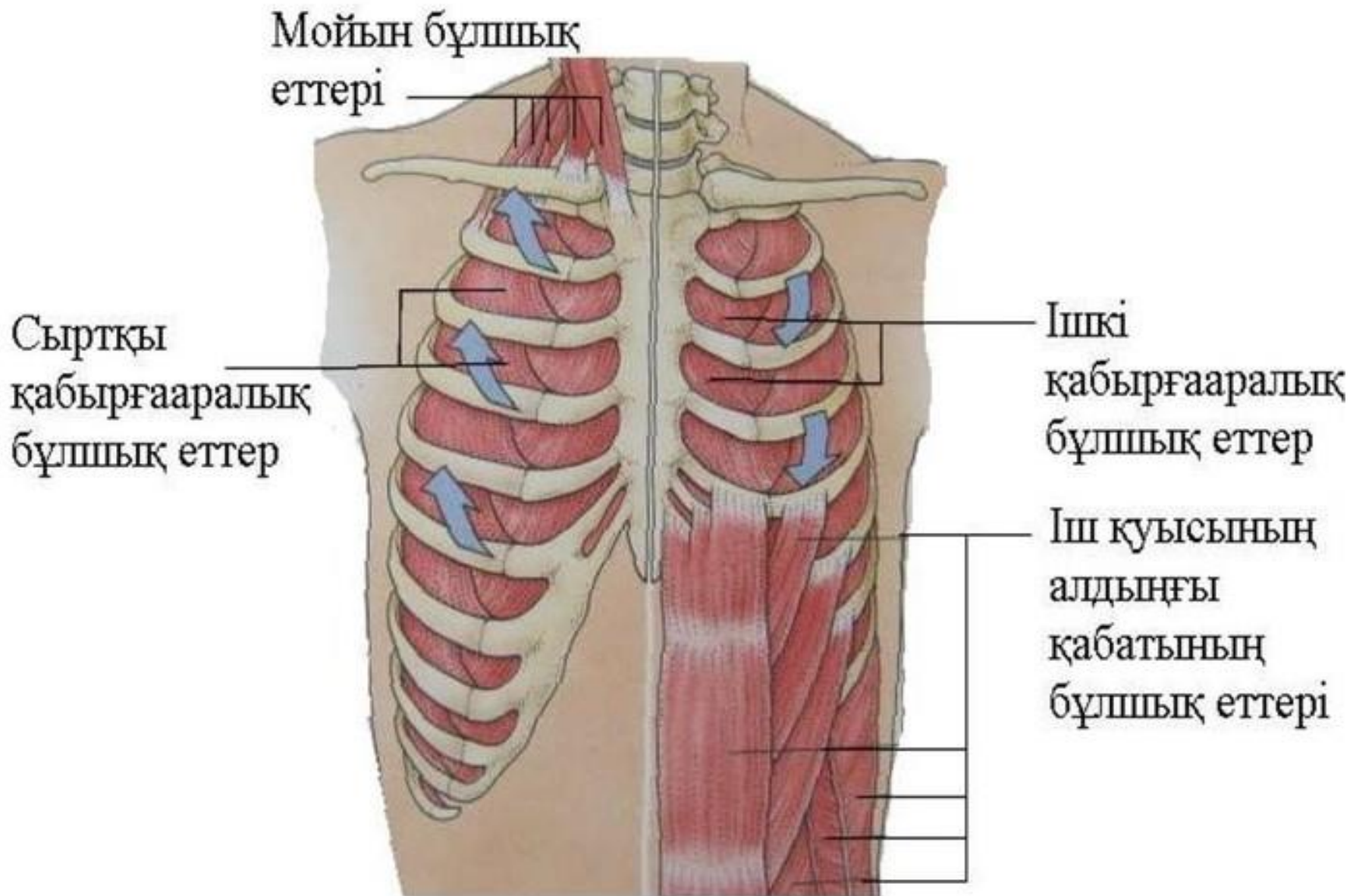
Тыныс алу бұлшықеттері

- Тыныс алу кеуде қуысын қоршайтын бұлшықеттерінің
  - *сыртқы көкет* (*mm.intercostales externi*)
  - *ішкі қабырғааралық* (*mm.intercostales interni*)
  - *аса ішкі қабырға аралық* (*mm.intercostalis intimi*) көмегімен атқарылады.
- Тыныс алу – ауа алу
- Тыныс шығару – ауа шығару
- Тыныс алуға қатысатын бұлшықеттер
  - ***sternocleidomastoideus, scalenus*** – мойын бұлшықеттері
  - ***pectoralis major and serratus anterior***- кеуде бұлшықеттері
  - ***latissimus dorsi*** - арқа бұлшықеттері
  - ***internal and external obliques, transverse abdominis*** -іш бұлшықеттері

Д и а ф р а г м а (Көкет)

- ***Diaphragma*** кеуде қуысын құрсақ қуысынан бөліп тұрушы және тыныс алуға, құрсақ қуысындағы қысымды реттеуде елеулі қызмет атқаратын жалпақ, бұлшықетті - апоневрозды мүше.
- Сыртқы пішіні күмбез тәрізді келіп, кеуде қуысына қараған беті дөңестеу, құрсақ қуысына қараған беті ойыстау келген.

Дем алу және дем шығару

Дем алу және дем шығару

Дем алу- сыртқы қабырғааралық бұлшықеттер жиырылған кезде, қабырғалар жоғары көтеріліп, бір-біріне жақындайды. Терең тыныс алғанда мойын бұлшықеттері де жиырылады.

Дем шығару- демді сыртқа шығару кезінде сыртқы қабырғааралық бұлшықеттер босайды, ал ішкі қабырғааралық және іштің алдыңғы қабырғасының бұлшықеттері жиырылады.

Қабырғааралық бұлшықеттер

Copyright © The McGraw-Hill Companies, Inc. Permission required for reproduction or display.

- **M. intercostalis externi**

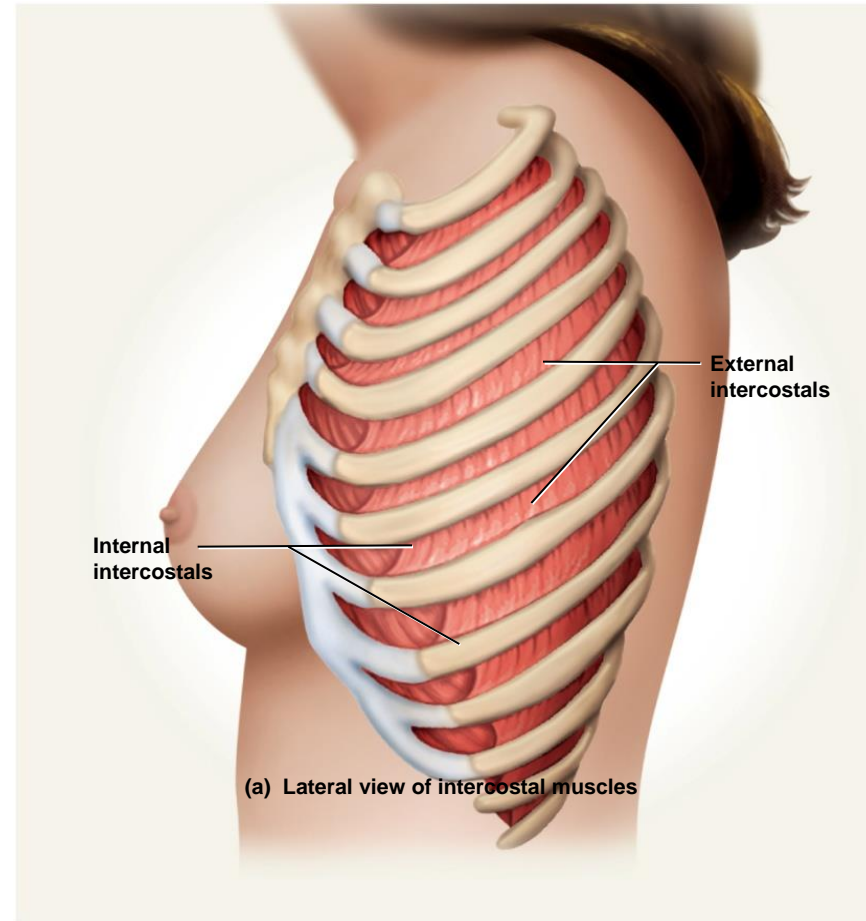
- Қабырғаларды көтереді
- кеуде қуысын кеңейтеді
- ауаның кіруіне себеп болатын ішінара вакуум жасайды

- **M. intercostalis interni**

- Қабырғаларды түсіреді
- Кеуде қуысы кішірейеді
- Ауа сыртқа шығады

- **m.intercostalis intimi**

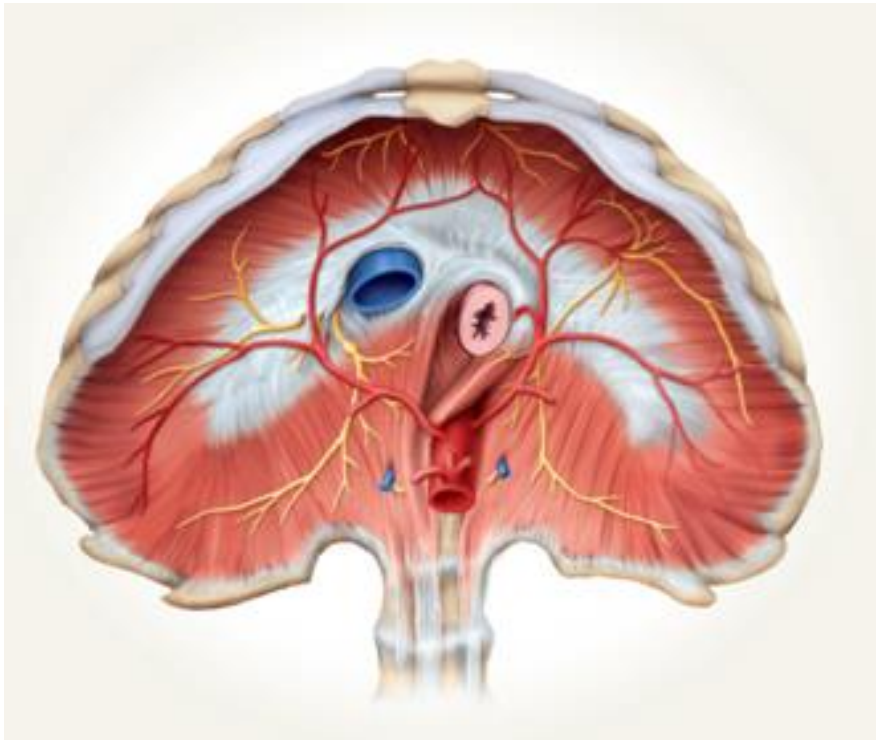
- Ішкі қабырғааралық бұлшықеттері секілді

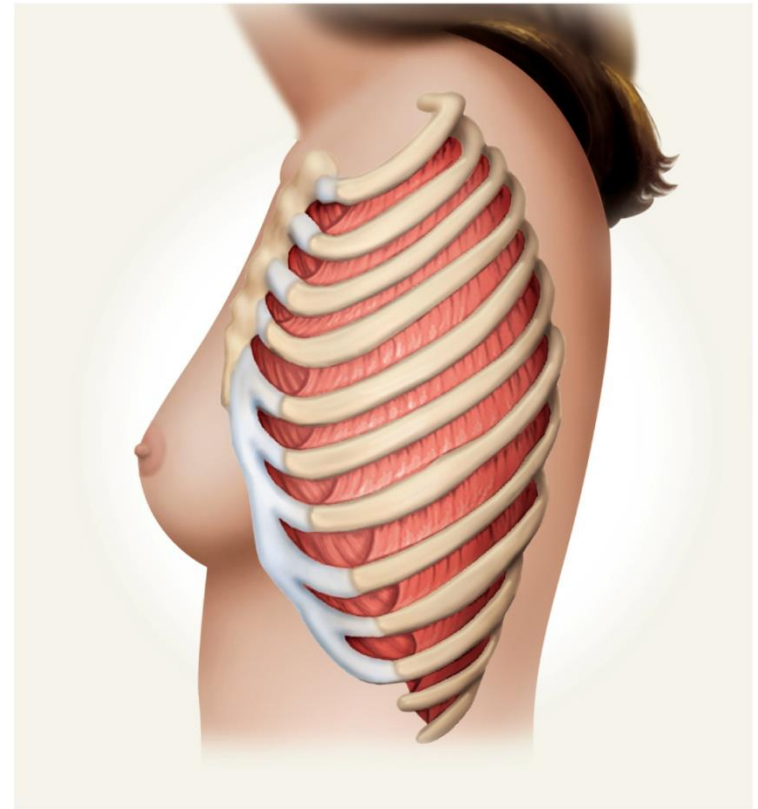
Тыныс алу бұлшықеттері

Diaphragm

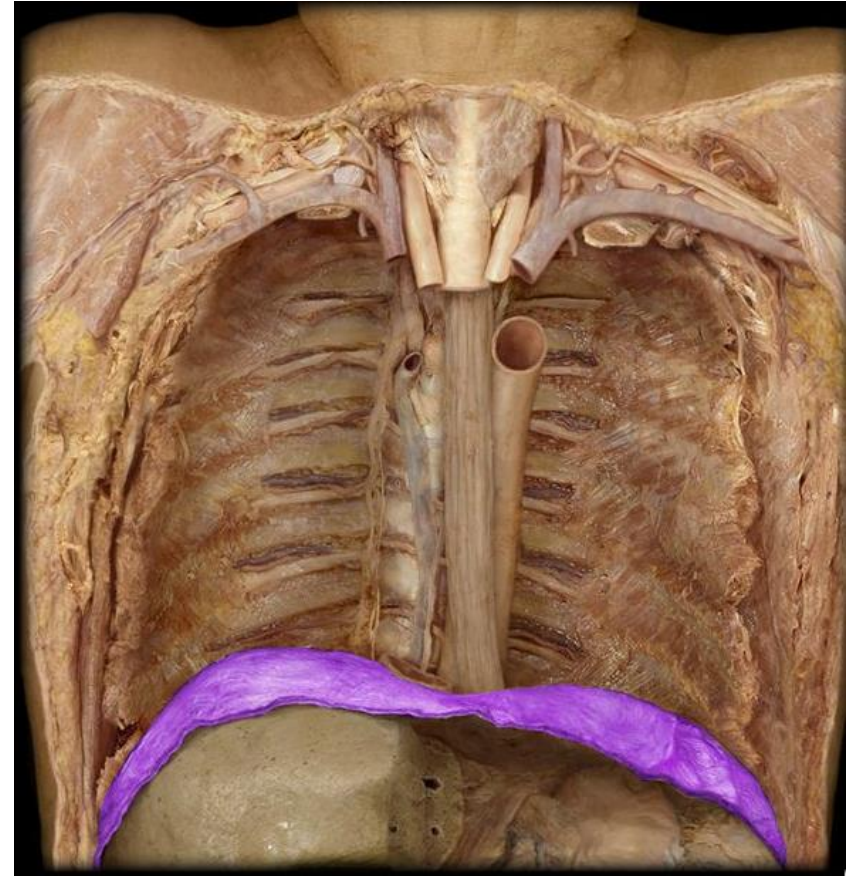
Диафрагмальды
нерв

Intercostals

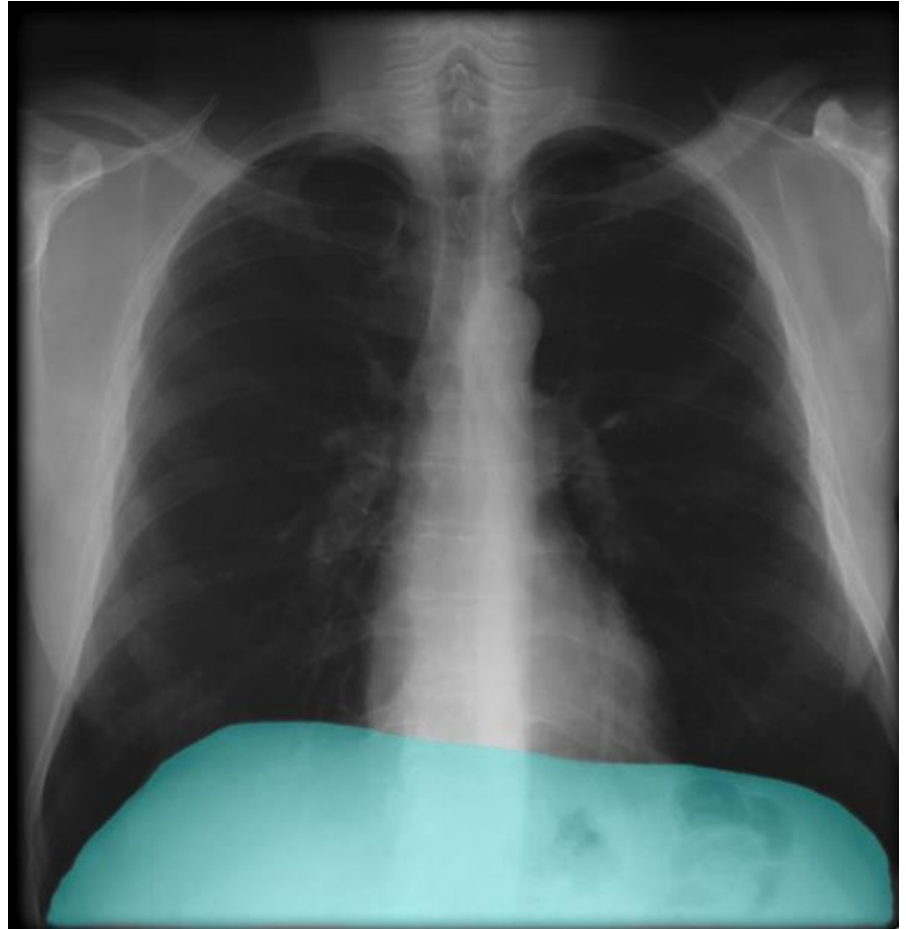
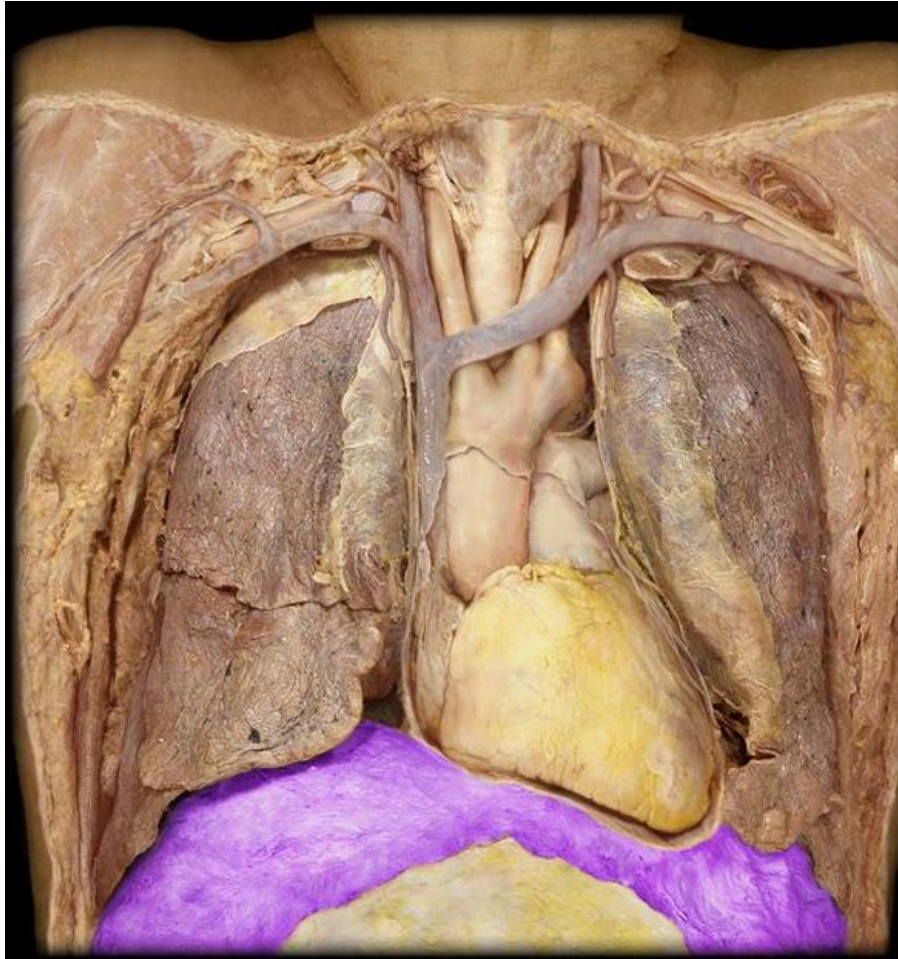

Қабырғааралық
нервтер

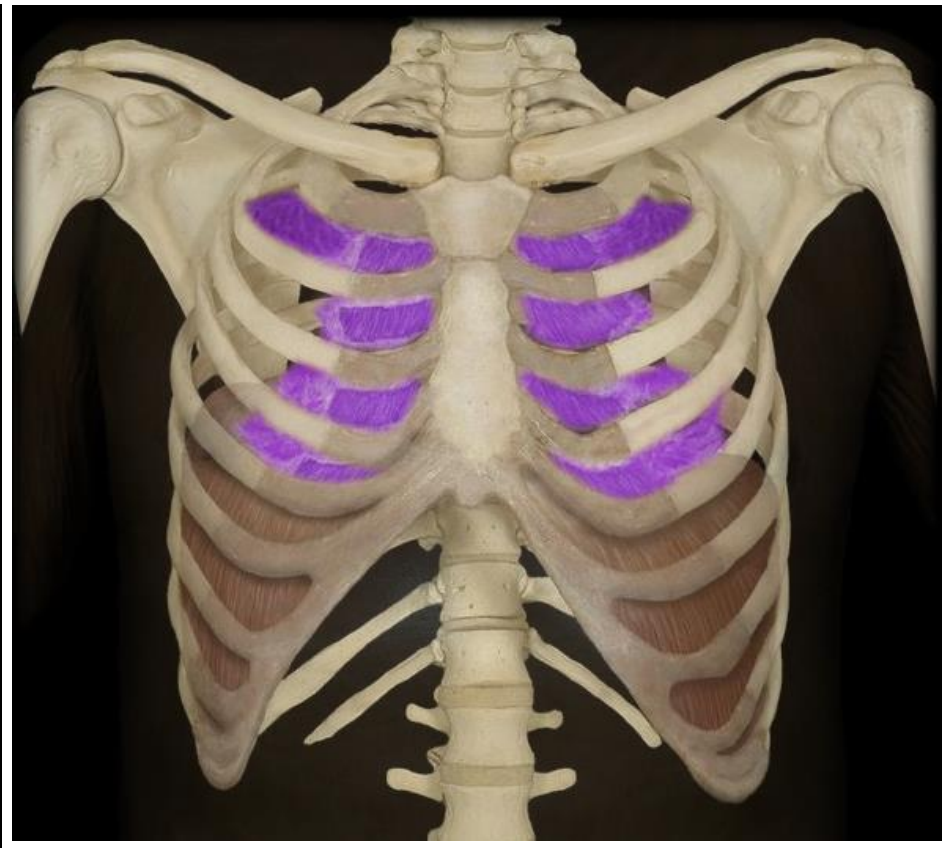
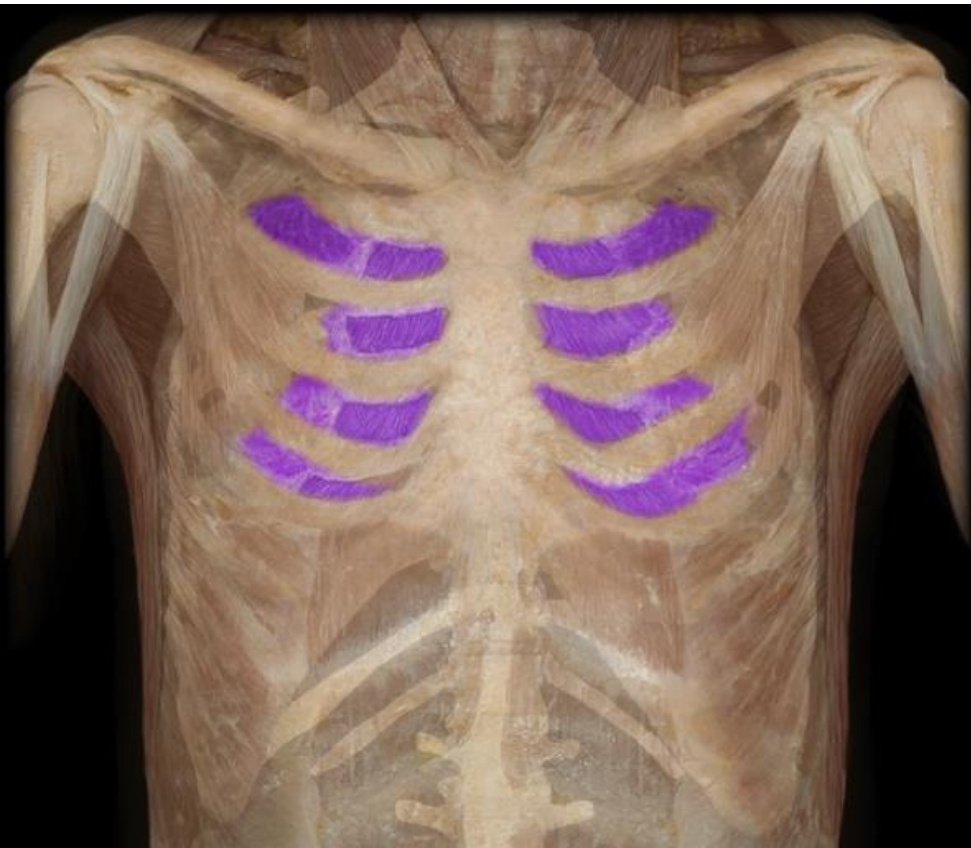
Diaphragm

Diaphragm

Сыртқы қабырғааралық бұлшықеттер

Сыртқы қабырғааралық бұлшықеттер

origins

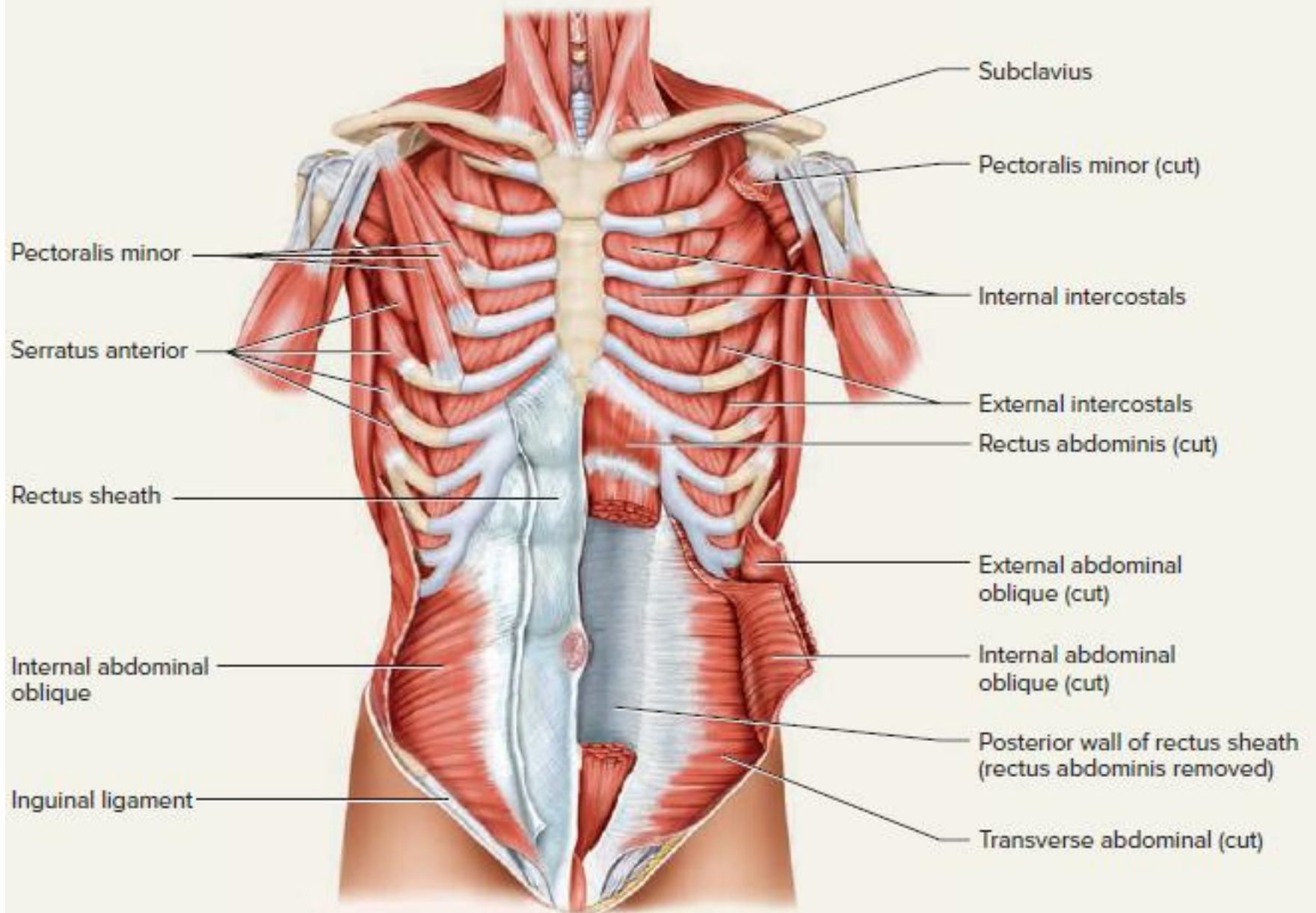
insertions

Ішкі қабырғааралық бұлшықеттер

(a) Superficial

(b) Deep

Арқа аймағы, **regio dorsum**

жоғарыда - шуйде сүйегінің сыртқы шодырымен,
protuberantia occipitalis externs;

төменде- сегізкөз сүйегімен және құйымшақпен;

латеральды қапталы - дененің жауырын
сызықшамен шектелген аумақты, арқа аймағы деп
аталады. Осы маңдағы орналасқан бұлшықеттерді
арқа бұлшықеттері деп атайды.

Арқаның беткей орналасқан бұлшықеттері

1. Трапеция тәрізді бұлшықет, *m. trapezius*
2. Арқаның аса жалпақ бұлшықеті, *m. latissimus dorsi*
3. Ромб тәрізді үлкен/кіші бұлшықеті, *m. rhomboideus major/ minor*
4. Жауырынды көтеруші бұлшықет, *m. levator scapulae*
5. Арқаның артқы тісшеленген жоғарғы бұлшықеті, *m. serratus posterior superior*
6. Арқаның артқы тісшеленген төменгі бұлшықеті, *m. serratus posterior inferior*

Арқаның аса жалпақ бұлшықеті

m. latissimus dorsi

- Бұл бұлшықеттің талшықтары төменгі 4-5 кеуде омыртқаның және барлық бел омыртқаның арқа өсінділерінен, мықын сүйегінің қырқасынан және сегізкөздің орталық қырқасынан тісшеленіп, төменгі 3-4 қабырғалардан басталады.

Қызметі: қолды төмен қарай түсіріп, төмен түсірген қолды артқа тартып және ішке қарай бұрады.

- Қолды мықтап ұстаған жағдайда, бұлшықеттердің тісшеленген төменгі 3-4 бөлігі тұлғаны көтеріп терең дем алуға қатысады.

Ромб тәрізді үлкен және кіші бұлшықеті

m.rhomboides major et minor

m.rhomboides major трапеция тәрізді арқа бұлшықетінің астында орналасқан.

- Бұл бұлшықет жоғарғы төртінші кеуде омыртқаның арқа өсіндісінен басталып, томен бағытта бағытталынып жауырын сүйегінің медиалды қырына барып бекиді.

Қызметі: жауырынды омыртқа бағанасына қарай тартып, жоғары қарай көтереді.

- *m.rhomboides minor* төменгі екі мойын омыртқаның арқа өсіндісінен басталып, жауырынның медиалды қырына барып бекиді.

Қызметі: жауырынды омыртқа бағанасына қарай тартып, жоғары қарай көтереді.

- *Нервтендірілуі:* жауырынның дорзальды нерві, *n.dorsalis scapulae*, арқылы нервтендіріледі.

Жауырынды көтеруші бұлшықет

m. levator scapulae

- жоғарғы төртінші мойын омыртқаның көлденең өсінділерінен басталып, төмен бағытта өтіп, жауырынның жоғарғы бұрышына барып бекиді.
- **Қызметі:** жауырынды көтеру мен омыртқа бағанасына жақындатады. Жауырынды мықтап ұстаған жағдайда, омыртқаларды жиырылған жағына қарай тартады.

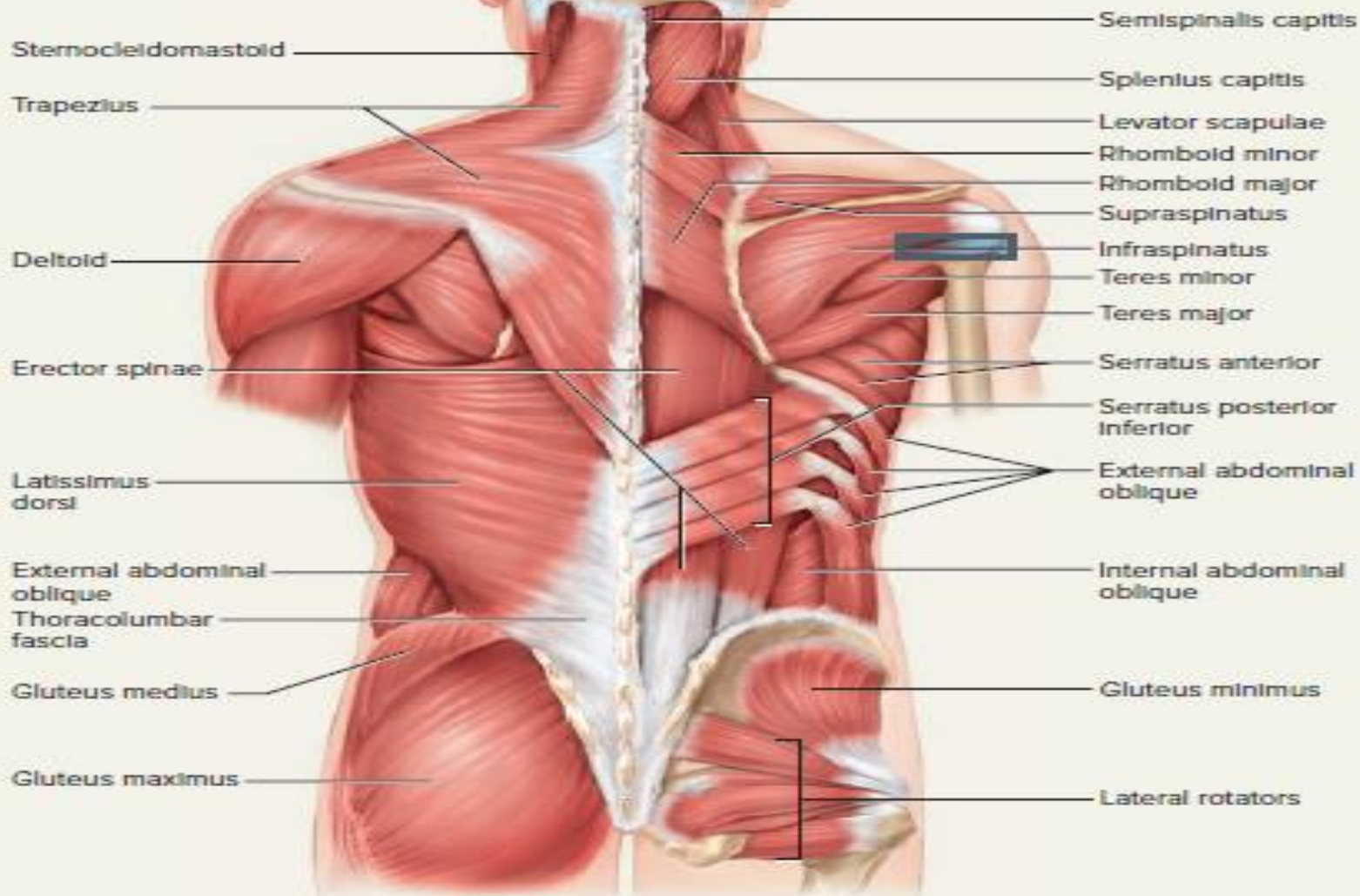
Арқаның артқы тісшеленген жоғарғы бұлшықеті, *m.serratus posterior superior*

- ромб тәрізді бұлшықеттің астында орналасқан.
- Бұл бұлшықет төменгі екі мойын омыртқаның арқа өсіндісі мен жоғарғы екі кеуде омыртқаның арқа өсіндісінен басталып, төмен және латералды бағытта өтіп, II-V қабырғалар бұрышының латералды қапталына барып бекиді.
- **Қызметі:** II-IV қабырғаларды көтеріп, кеуде қуысын кеңейтіп, терең дем алу қызметін атқарады.

Арқаның артқы, тісшеленген төменгі бұлшықет, *m.serratus posterior inferior*

- Ол арқаның артқы тісшеленген жоғарғы бұлшықеті жалпақтау келіп, арқаның аса жалпақ бұлшықетінің, *m.latissimus dorsi* астында орналасқан.
- Бұл бұлшықеттің талшықтары арқаның арқа-кеуде фасциялық қабықшасының *fascia thoracolumbalis*, беткей табақшасынан және төменгі екі кеуде омыртқа мен жоғарғы екі бел омыртқалардың арқа өсіндісінен басталады. Бұлшықеттер талшықтары төмен және латералды бағытта өтіп, тісшеленіп, төменгі төрт қабырғаның сыртқы бетіне барып бекиді.
- **Қызметі:** төменгі қабырғаларды төмен тартып, кеуде қуысын тарылтып демалған кезде ауаны сыртқа қарай шығару

Арқа бұлшықеттері

Арқаның терең бұлшықеттері

Copyright © The McGraw-Hill Companies, Inc. Permission required for reproduction or display.

1. омыртқа бағанасын жазушы бұлшықет, *m. erector spinae*
- мықын-қабырғалық бұлшықет, *m. iliocostalis*,
- тым ұзын бұлшықетке, *M. longissimus*,
- арқалық немесе қылқанды бұлшықетке, *m. spinalis*

• краниумнан сакрумға дейін

Қызметі: омыртқа бағанының созылуы және бүйір бүгілуі

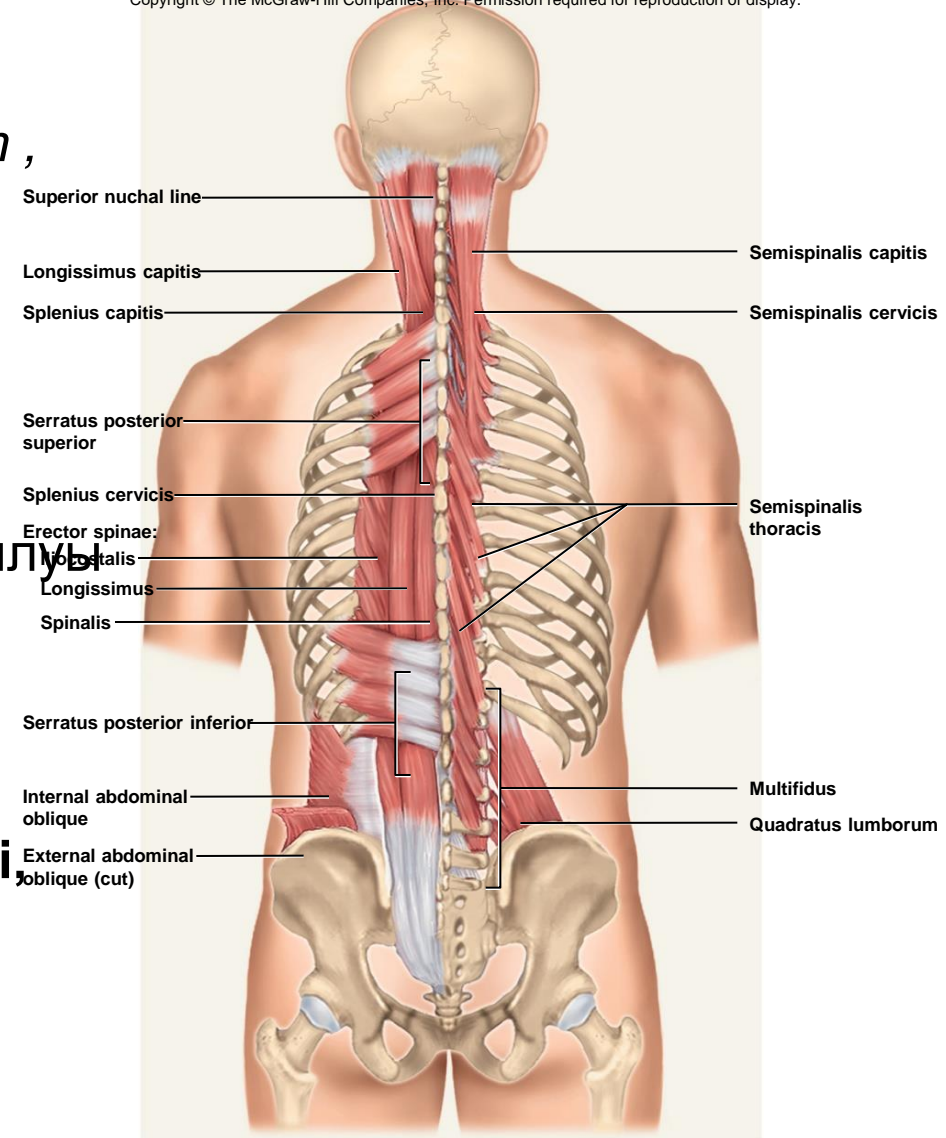
2. Беткей жартылай қылқанды бұлшықет- *m. semispinalis thoracis*

Қызметі: омыртқа бағанының созылуы және қарсы айналуы

Белдің төртбұрышты бұлшықеті, *m. quadratus lumborum*

- тыныс алуға көмектеседі
  - бел омыртқаның бағанасының ипсилатеральды бүгілуі
- Көп дараланған бұлшықет, *m. multifidus*

• іргелес омыртқаларды

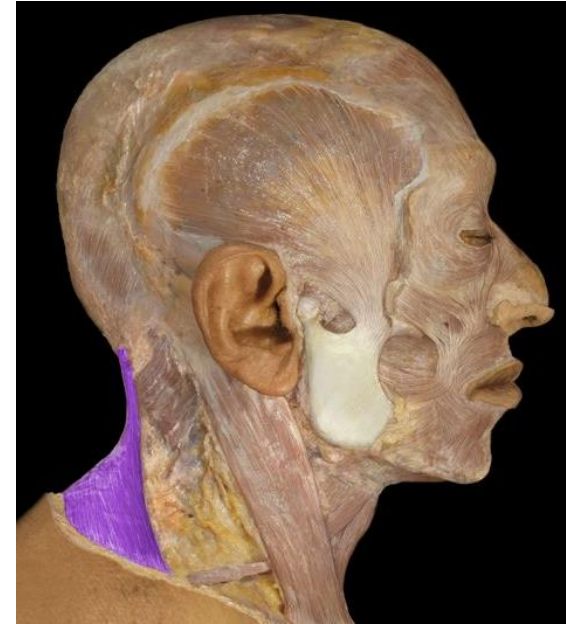
Омыртқа бағанасын тік ұстаушы бұлшықет *erector spinae*

- ол сегізкөз сүйегімен бел омыртқалардың арқа өсіндісінен және мықын сүйегінің қырқасынан, *crista iliaca*, және кеуде-белфасциялық қабықшасынан басталып, өрлеме бағытта өтіп, бекитін сүйектерге байланысты үш топ бұлшықеттерге бөлінеді

Жартылай арқалық бұлшықет, *m.semispinalis*

- Топографиялық орналасуына қарай: кеуде, мойын, бас маңында орналасқан бұлшықеттерге бөлінеді.
- а) Жартылай арқалық бұлшықеттің кеуде бөлігі, *m.semispinalis thoracis*, ол төменгі 6-кеуде омыртқалардың көлденең өсінділерінің аралығында орналасып, 5-7-омыртқаларды асып барып бекиді.
- ә) Жартылай арқалық бұлшықеттің мойын бөлігі, *m.semispinalis cervicis*, бұл бұлшықет жоғарғы кеуде омыртқалардың өсіндісі мен төменгі 6-мойын омыртқалардың арқа өсінділерінің аралығында 2-5-омыртқаларды асып барып бекиді.
- б) Жартылай арқалық бұлшықеттің
- бас бөлігі, *m.semispinalis capitis*, ол жоғарғы 5 кеуде омыртқалардың көлденең өсіндісінен басталып, төменгі 3-4-мойын омыртқалар мен шүйде сүйегінің желкелік сызықшаларына барып бекиді. Сонымен қатар, бұл бұлшықеттің медиалды және латералды бөлігі ажыратылады.
- **Қызметі:** Бұлшықеттің барлық бөлігі жиырылған кезде басты шалқайтып, омыртқа бағанасын тік ұстау қызметін атқарады. Бұл бұлшықет біржақты жиырылған кезде басты жиырылған жағына қарай бұрады.

Арқаның беткей бұлшықеттері – Trapezius

Арқаның беткей бұлшықеттері – m.trapezius

Арқаның беткей бұлшықеттері – *m.latissimus dorsi*

Арқаның беткей бұлшықеттері – m.latissimus dorsi

origins

insertion

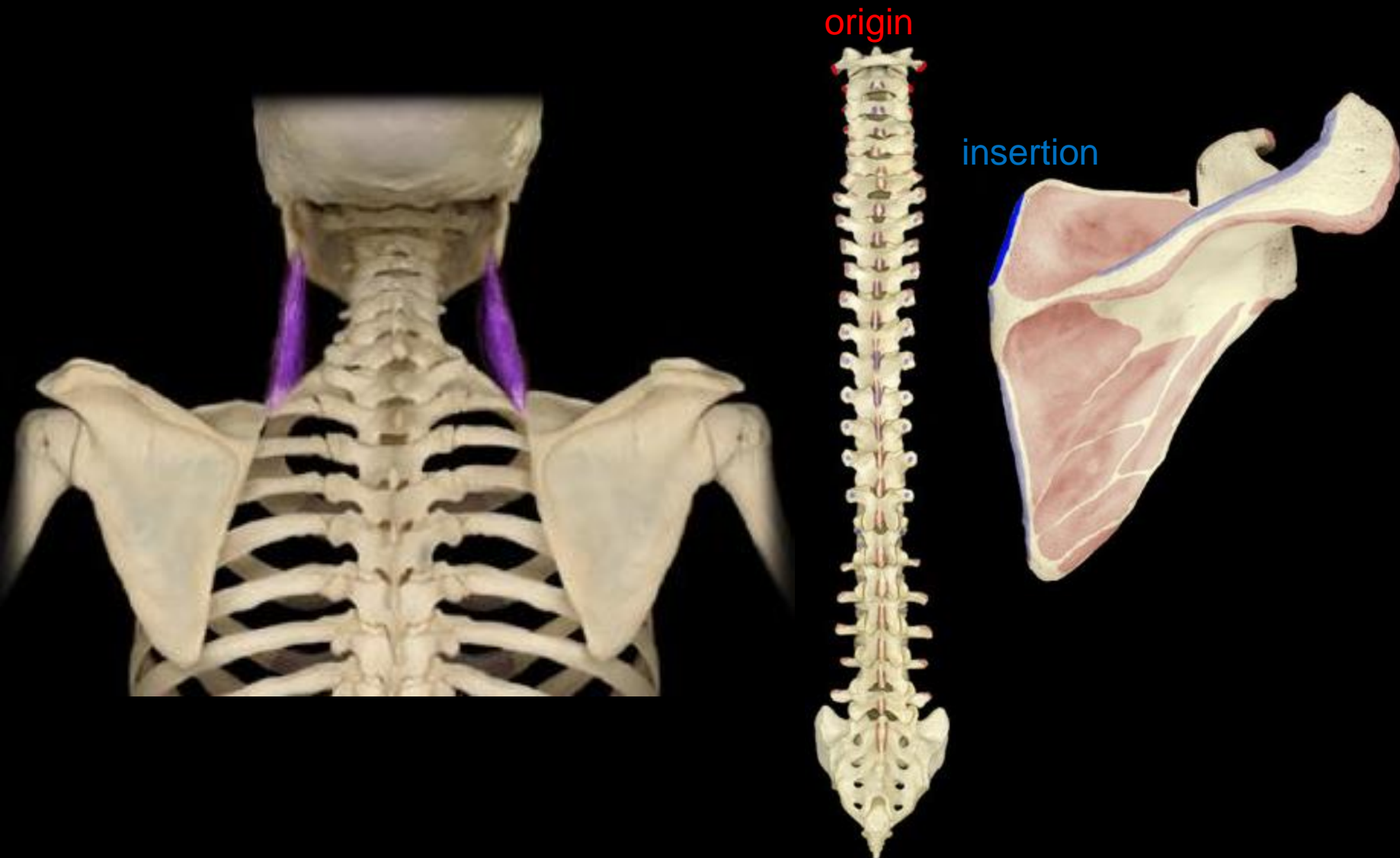

Anterior view

Арқаның беткей бұлшықеттері — m.Levator scapulae

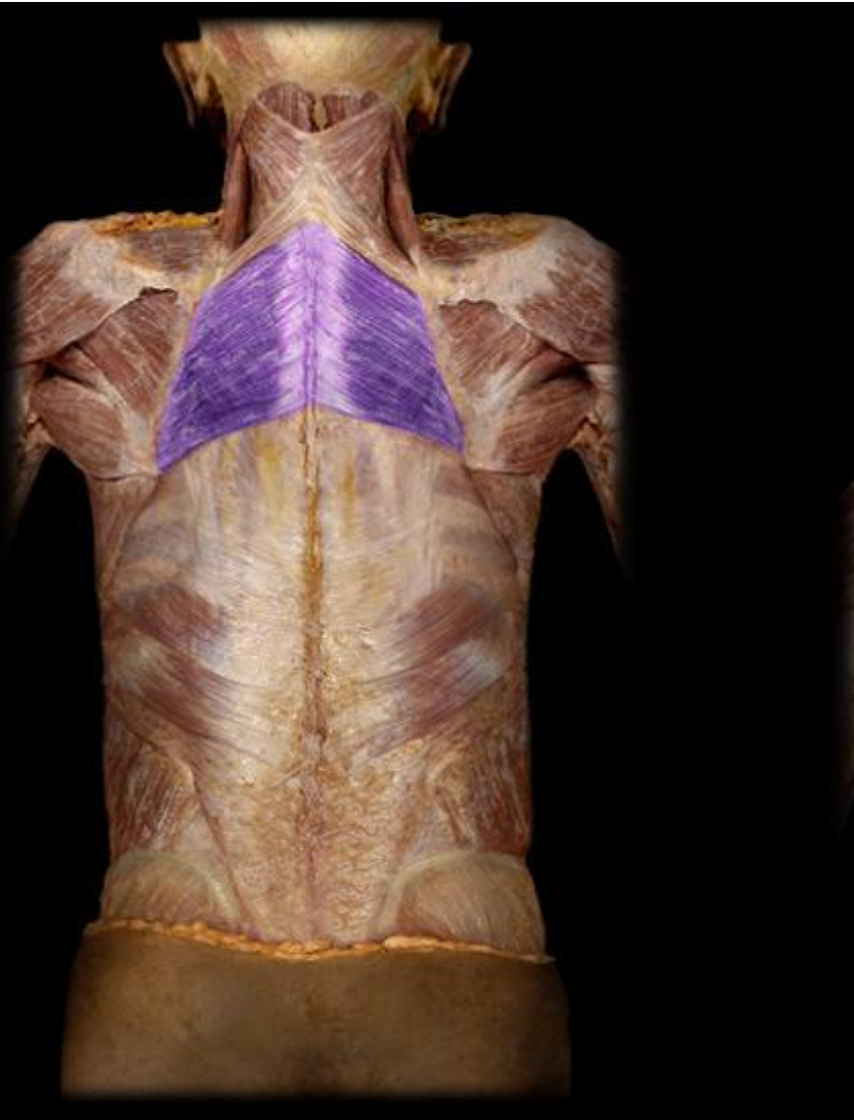

Арқаның беткей бұлшықеттері — m. Levator scapulae

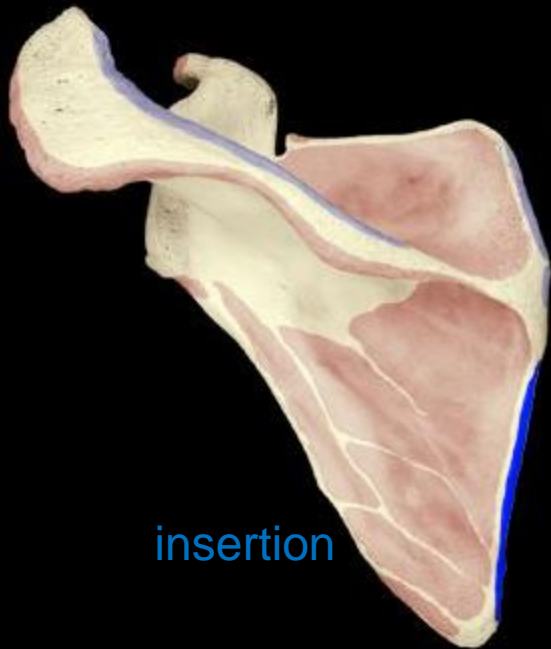

Арқаның беткей бұлшықеттері— m. Rhomboideus major

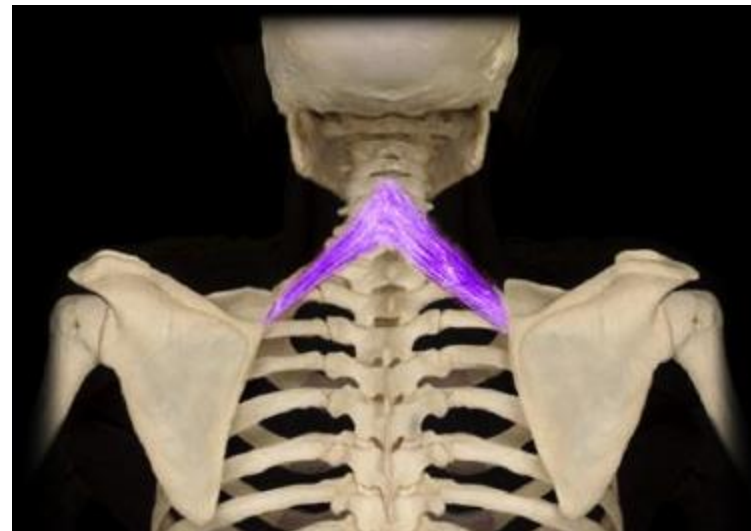
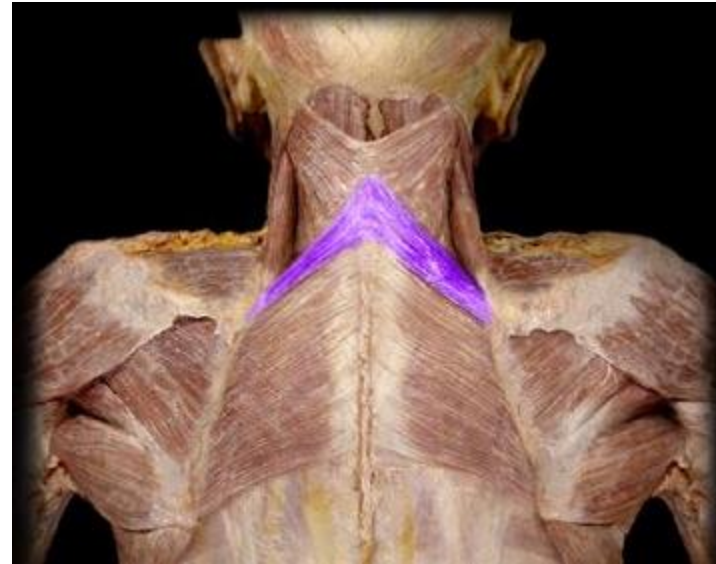

Арқаның беткей бұлшықеттері m. Rhomboideus major

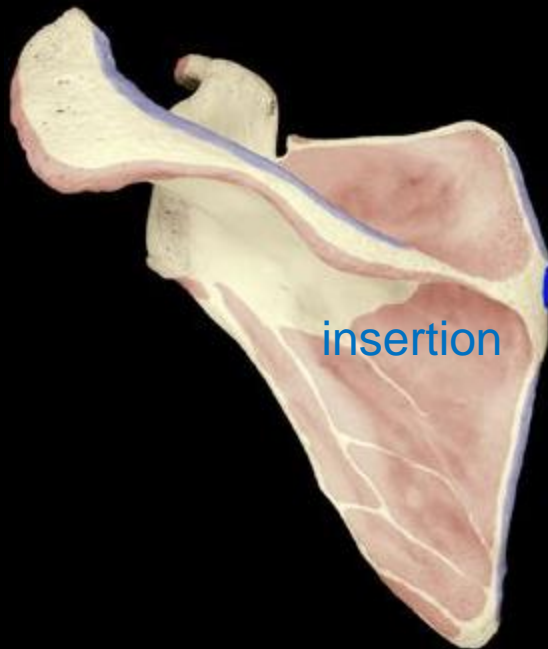
Арқаның беткей бұлшықеттері

m. Rhomboideus minor

Арқаның беткей бұлшықеттері

m. Rhomboideus minor

Арқаның беткей бұлшықеттері – Splenius capitis

Арқаның беткей бұлшықеттері – Splenius capitis

insertion

origin

Арқаның аралық бұлшықеттері
Serratus posterior superior & inferior

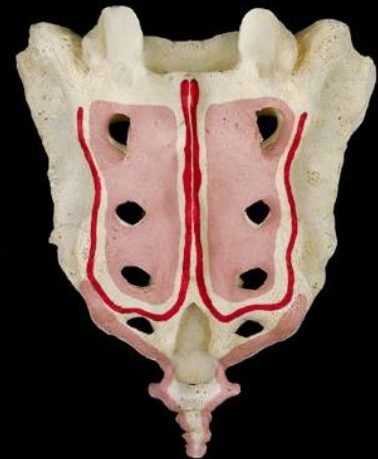
Арқаның терең бұлшықеттері – Erector spinae

insertion

origin

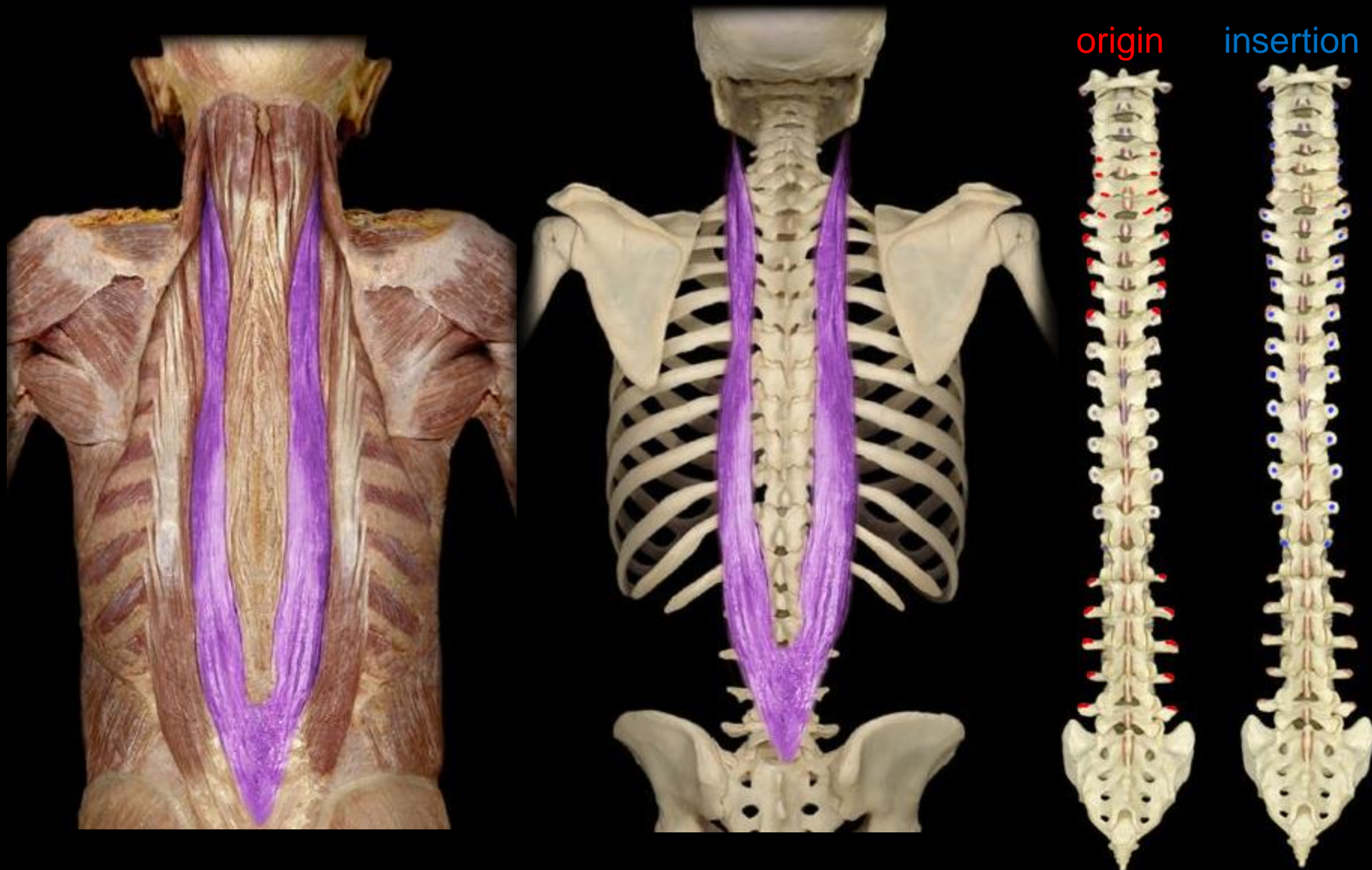
Арқаның терең бұлшықеттері

– Iliocostalis of Erector spinae

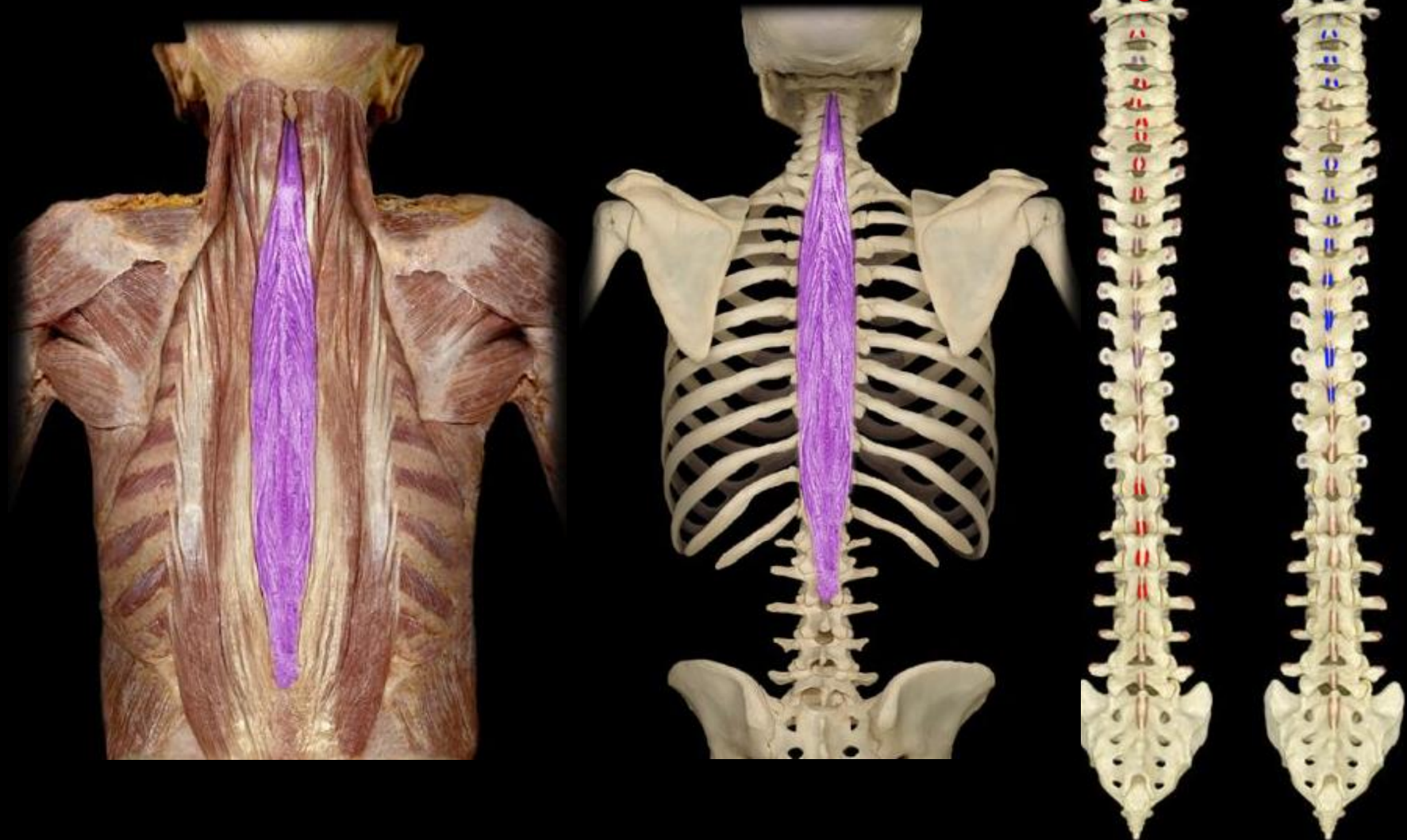

Арқаның терең бұлшықеттері

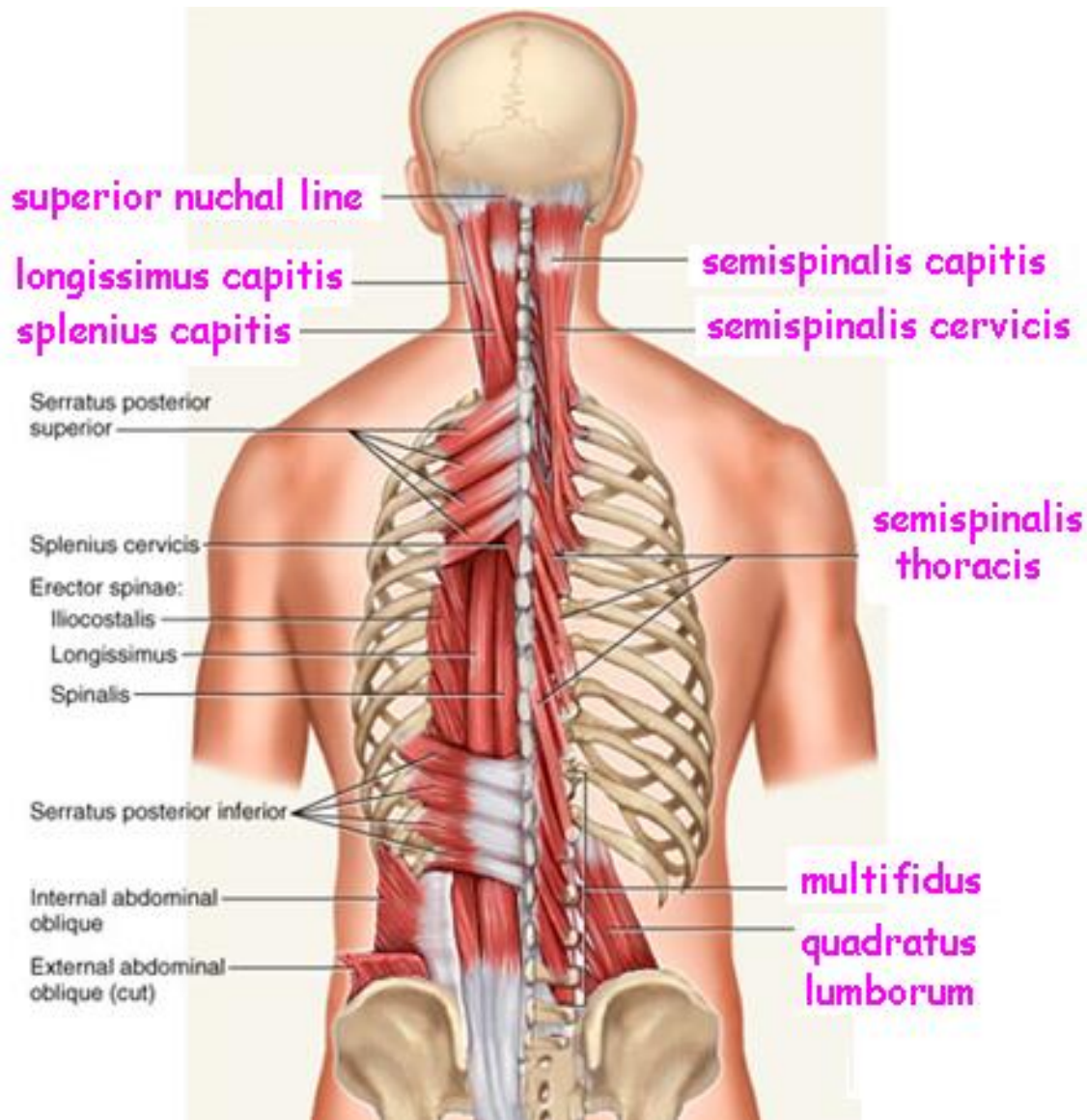
– Longissimus of Erector spinae

Арқаның терең бұлшықеттері – Spinalis of Erector spinae

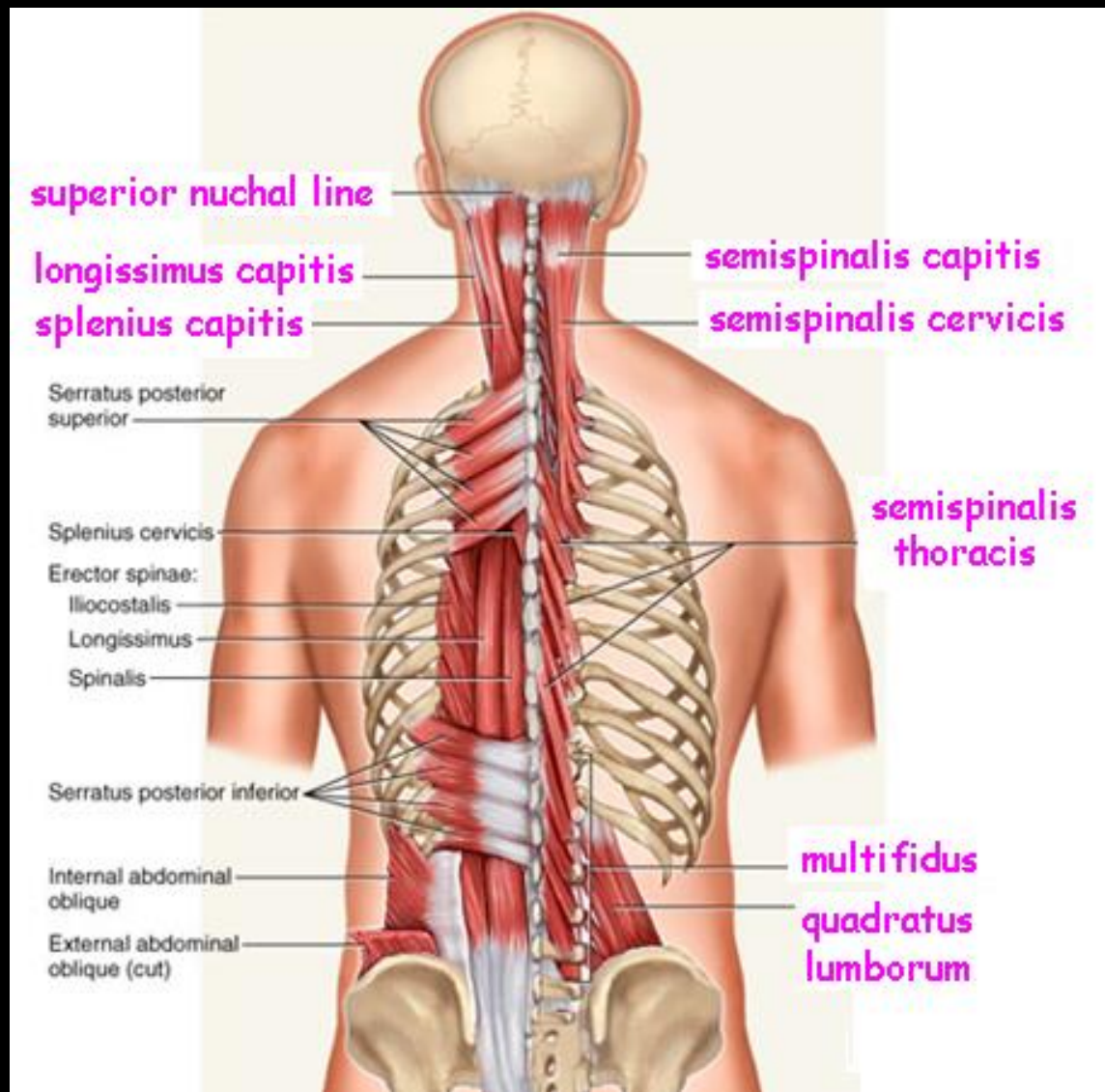
Арқаның терең бұлшықеттері – Semispinalis thoracis

Арқаның терең бұлшықеттері – Quadratus lumborum

Арқаның терең бұлшықеттері – Multifidus

Басталатын
жері:
сақрум
омыртқалар

бекінеді;
барлық омыртқалар
тісті өсінділері

Арқаның терең бұлшықеттері – Semispinalis capitis

Арқаның терең бұлшықеттері – Semispinalis capitis

басталатын
жері

бекуі